

Motion till riksdagen 2020/21:3479

av **Maria Stockhaus m.fl. (M)**

Ett nytt digitalt ledarskap för Sverige

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett digitalt kompetenslyft för att stärka den digitala ledningen bland myndigheter och offentlig sektor och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp och utvärdera arbetet som utfördes av Expertgruppen för digitala investeringar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska vara ett land som leder utvecklingen inom digital teknik och bli en innovationshubb för nya digitala lösningar och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge biblioteken i uppdrag att stödja äldre och medborgare med lågt tekniskt kunnande i hur man använder ny teknik och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge i uppdrag att kartlägga den efterfrågade kompetensen inom it och ställa upp en färdplan med mätbara mål för att öka andelen experter och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra nödvändiga justeringar i kommunallagen för att möjliggöra bredbandsutbyggnad över kommungränser där så är lämpligt och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillgängliggöra statliga fibernät för marknaden och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en direktlinje för aktörer som bygger ut uppkopplingen i Sverige för enkel kommunikation och dialog med Infrastrukturdepartementet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skala upp testmiljöer för 5G på områden där det finns stark samverkan mellan akademi, industri, stat och offentlig sektor och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påbörja arbetet med 6G och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta ledningen för att på ett operativt sätt stödja myndigheternas säkerhetsarbete och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett fortbildningskrav inom informationssäkerhet för personer på ledande positioner i offentlig sektor och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snabba på utbyggnaden av det nationella cybersäkerhetscentret för att göra det mer operativt och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att intensifiera arbetet med digitaliseringen av myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetet med öppna data ska intensifieras och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anta ramverket inom International Open Data Charter (IODC) och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra nationell kraftsamling för statistiska data och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla myndigheter och övrig offentlig förvaltning ska erbjuda digital post via en digital brevlåda till de medborgare som önskar det, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Datainspektionen vid sidan av integritetsfrågan också bör få ett tydligt uppdrag som möjliggörare av ny teknik och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera åtgärderna för testbäddar av ny teknik och tillkännager detta för regeringen.

21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av nationell lagstiftning i syfte att bejaka EU:s certifiering av molntjänster och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja en europeisk digital inre marknad som underlättar för små och medelstora företag, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska vara en pådrivande part inom EU för att få till stånd förhandlingar för nya avtalslösningar som skyddar personuppgifter vid överföring till tredje land i enlighet med GDPR:s bestämmelser, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

SARS-CoV-2 som orsakar sjukdomen Covid-19 har påverkat samhällen över hela världen. Inget skede i modern tid har haft så radikala effekter på samhället under en så kort tidsperiod. Under mer eller mindre en natt gick hundratusentals människor i Sverige från att befinna sig fysiskt på ett kontor till att arbeta hemifrån. Otroligt nog har ingen större systemkollaps till följd av detta inträffat utan Sveriges digitala infrastruktur har visat sig tillräckligt robust för att klara dagens utmaningar men på sikt måste mer till då Covid-19 har påskyndat den redan omfattande digitaliseringen av samhället.

Digitaliseringen har framförallt det senaste decenniet diskuterats, tillämpats och utvecklats. Runt om i världen och i våra samhällen ser vi effekter av den. Både det som leder till förbättringar och nya innovationer men också till utmaningar och rena hot. Digitaliseringen är ett globalt och gränslöst fenomen men den påverkar individer, företag och stater i lika stor omfattning och det krävs därför kunskap och insatta ledare som kan nyttja potentialen i digitaliseringen samtidigt som vi kan försvara oss mot nya hot som uppträder. Rätt använt kan digitaliseringen vara en av de största bidragsgivarna till att lösa de problem som både Sverige och alla andra länder brottas med idag. Klimatutmaningen, välfärden, energipolitik och mycket mer. Genom digitala innovationer och smartare tekniska lösningar har vi potential att effektivisera våra resurser och öka vår globala konkurrenskraft. Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) menar exempelvis på att potentialen av ett fullständigt införande av nuvarande AI-teknik i svensk offentlig förvaltning beräknas uppgå till 140 miljarder kronor årligen. Det skulle frigöra resurser som istället kan satsas på rättsväsendet, försvar eller

våra offentliga åtaganden. Moderaterna har länge påpekat vikten av en sammanhängande och väl utvecklad digitaliseringspolitik. Däremot har bristen på ledarskap och vision varit tydlig hos sittande regering. Vi vill nu stärka Sverige genom att visa ett tydligt ledarskap och satsa på utbildning, fortsätta bygga ut den digitala infrastrukturen, stärka vår digitala säkerhet, öka utbudet av offentlig öppna data och möjliggöra potentialen i AI.

Sverige står sig fortfarande starkt som en IT-nation men allt fler länder kommer snabbt ikapp. Vi har klarat oss bra än så länge. Det tidigare exemplet med överflyttningen från fysiska till digitala möten kunde ske smärtfritt tack vare att vi har ett, i dagens mått mätt, väl utbyggt bredbands- och mobilnät, en teknikvana hos befolkningen och en stark kunskapsintensiv industri som redan idag är integrerade med tekniska lösningar. Med det sagt är det långt ifrån perfekt. Sverige måste öka takten i digitaliseringen och inte känna oss nöjda med var vi är just nu. Redan år 2017 antog regeringen en digitaliseringsstrategi men orden har varit för stora och handlingarna för små. Samtidigt ser vi hur konkurrensen hårdnar i omvärlden och hur digitala hot ökar i omfattning. Transportstyrelseskandalen år 2017 och skandalen på svenska kraftnät år 2018 blottade en total oförmåga från den rödgröna regeringen att hantera dessa frågor. Det krävs ett nytt digitalt ledarskap i Sverige och en ny politik som går från ord till handling, som tar konkurrens- och säkerhetsfrågorna på allvar.

Digitalt ledarskap och utbildning för framtidens arbetsmarknad

När samhället förändras ställer det höga krav på ledarskap för att visa vägen och förklara nya fenomen så att det vinner bred acceptans bland befolkningen. Under många år har digitaliseringen påverkat och förändrat våra samhällen. Covid-19 fungerar dessutom som en accelerator av samhällets digitala transformering där ingen idag egentligen kan säga hur vi kommer förändra våra vanor och dagliga liv när det akuta hotet från pandemin är över. Detta ställer tydliga krav på ett säkert och förtroendegivande ledarskap. Det handlar inte bara om att lösa de problem som vi ser idag utan också våga lyfta blicken mot framtiden, samtidigt som vi ser till att de som inte har en lika stor användarvana av digitala redskap får den hjälp de behöver. Dagens politiska ledning är dessvärre för avvaktande i sitt ledarskap och har inte lyckats med att förklara en sammanhängande berättelse om hur ny teknik och innovativa lösningar skulle kunna vara en stor del av lösningen på flertalet av våra mest akuta problem. Medan näringslivet och expertmyndigheter tagit på sig ledartröjan i utvecklingen har

den offentliga debatten inte hängt med och därav lämnat stora delar av samhället i ovisskap.

Vi måste därför börja ställa mycket högre krav på alla inom en ledande befattning att visa ett gott omdöme gällande digitalt ledarskap. Det är exempelvis av yttersta vikt att den politiska ledningen förstår vad AI, cybersäkerhet och digitalisering är, att förstå grunderna för hur de fungerar och vad det kan och inte kan göra.

Digitalt ledarskap

Regeringens digitaliseringsråd har påpekat att den pågående digitaliseringen påverkar samhället i grunden och inverkar starkt på invanda strukturer och arbetssätt. Vi kan också med säkerhet säga att det digitala inslaget i våra liv kommer öka med tiden. Det gör att individen, organisationer och samhället behöver bli bra på att lära och förstå digitaliseringens grund och hur den kan hjälpa oss på bästa sätt. Det är inte tekniken som beslutar om utvecklingen utan ansvaret ligger hos oss människor. Det är därför ett aktivt ledarskap blir viktigt - nationellt, regionalt, lokalt. Ett ledarskap som förstår såväl möjligheter som utmaningar med digitaliseringen och hur dessa påverkar nuvarande sammanhang men där det också finns ett tydligt ansvarstagande när exempelvis kriser uppstår. Frågan om ansvar vid kris fördjupar vi i avsnittet om lärdomar från säkerhetsskandalen på Transportstyrelsen.

Flertalet studier, rapporter och experter pekar dock ut det digitala ledarskapet som en av de primära orsakerna till att digitaliseringen i Sverige tappar fart i utvecklingen. Vi lever på gamla meriter men saknar både kunskap och driv för hur vi ska nå den vision som vi gemensamt har ställt upp.

Digitaliseringsrådet konstaterar i likhet med många andra att ord måste gå till handling. I deras senaste lägesbild över digital ledning påpekas svagheter och en rad konkreta åtgärder ut för att stärka upp ledningen. All verksamhet påverkas av digitaliseringen och de strategiska frågorna behöver kunna hanteras av ledningsgrupper och hos beslutsfattare. Ledning och digitalt kunnande hänger därför ihop och berör bland annat utveckling, arbetssätt, kompetens, säkerhet, kommunikation, design, teknik, strategiskt inköp/upphandling och uppföljning.

Moderaterna delar bilden från både digitaliseringsrådet, OECD och andra berörda experter att den digitala ledningen i Sverige är för dålig, särskilt inom regeringskansliet, och förordar därför att regeringen bör ta till sig digitaliseringsrådets rekommendationer.

Frågan om ett effektivt ledarskap är däremot inte ny. För två år sedan presenterade Expertgruppen för digitala investeringar sitt betänkande (SOU2018:72) som hade haft i

uppdrag att ge råd och stöd till 20 myndigheter och syftet var att statliga myndigheter ska bli bättre på att genomföra verksamhetsutveckling och snabbare uppnå önskade resultat av politiska reformer eller förändrade uppgifter. Även om viss förbättring har skett bland svenska myndigheter kommer allt för många indikationer om att offentlig förvaltning inte utvecklas i den takt som vi önskar. Därför menar vi att regeringen bör göra en uppföljning av expertgruppen för digitala investeringars arbete och utvärdera i vilken mån rekommendationerna har följts samt om nya åtgärder krävs.

Ett nytt mål för digitaliseringspolitiken

I digitaliseringsstrategin anges inriktningen för regeringens digitaliseringspolitik. Visionen är ett hållbart digitaliserat Sverige och det övergripande målet är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Moderaterna anser att ett väl utvecklat land som Sverige inte ska nöja sig med att ha en målsättning som enbart anger att vi ska bli bäst på att använda digitaliseringens möjligheter. Istället bör vi ange ett mål om att vi ska bli ett land som leder utvecklingen inom digital teknik och vara en innovationshub för nya digitala lösningar.

Slut det digitala utanförskapet

Den digitala utvecklingen ställer också höga krav på att medborgare utan god teknikvana blir inkluderade för att skiftet ska få en bred folklig acceptans. Internetstiftelsen gör varje år en undersökning om svenskarnas internetvanor och deras delrapport från år 2020 visar på att medborgare som står utanför är oftare äldre, lever på landsbygden och tillhör hushåll med låga inkomster. Ska vi få fullt genomslag för teknikskiftet är det därför oerhört viktigt att dessa individer inte glöms bort. Moderaterna anser därför att biblioteken ska få i uppdrag att stödja äldre eller medborgare med lågt tekniskt kunnande i hur man använder ny teknik. Fler förslag för att minska det digitala utanförskapet skriver vi om i vår motion ”Riv hinder för digitalisering av hälso- och sjukvård”.

Utbildning för ett digitalt samhälle

Restriktioner till följd av Covid-19 inom utbildningsväsendet gjorde att utbildning på gymnasiet och på våra universitet/högskolor fick bedrivas på distans under våren. Det har länge varit tal om distansundervisning för att fler ska kunna komplettera sina kunskaper och effektivisera det livslånga lärandet. I och med Covid-19 har vi haft en snabbomställning och det verkar, i ett första skede, ha gått relativt bra men en noggrann

utvärdering måste till för att avgöra hur distansundervisning har påverkat kvalité och möjligheter för elever och studenter att lära sig nya kunskaper.

Det är tydligt att digitaliseringen både har påverkat och påverkar vårt utbildningssystem och i förläggningen vår arbetsmarknad. Det har under ett antal år nu pågått en diskussion gällande vilka kvalifikationer som kommer krävas på en mer digitaliserad arbetsmarknad som också lett till oro gällande andelen jobb som kommer att försvinna. Det är därför viktigt att komma ihåg att vid nya teknikskiften har alltid nya jobb skapats. Det visar både forskning och beprövad erfarenhet sedan tidigare. Vid större skiften handlar det däremot om allt längre ledtider för att samhället ska ställas om. Det har tagit mellan 30 till 40 år innan omställningen fullt ut är genomförd. Det som har skett, i och med digitaliseringen, är dock att hastigheten i teknikskiftet har accelererat, en utbildning i unga år kan snabbt bli utdaterad. Både vad gäller hur undervisningen kan bedrivas för att den ska förbättras men också vilka typer av egenskaper som efterfrågas från arbetsmarknaden. Ska vi bli bäst i världen på att nyttja digitaliseringens möjligheter är utbildning därför ett av de viktigaste områdena vi måste satsa på.

Moderaterna föreslår därför att utbildningen styr om till att mer anpassas till en digital arbetsmarknad vilket vi utvecklar i vår utbildningsmotion ”Digitalisering av skola och högskola”.

Arbetsmarknad

Digitaliseringen av samhället har en omvälvande effekt på vår arbetsmarknad. Jobb kommer att försvinna och nya tillkomma, men framförallt kommer i princip samtliga arbeten att förändras. På ett övergripande plan driver digitaliseringen fram kostnadseffektiva lösningar som gör att vi kan få mer och bättre välfärd för varje investerad krona. Utvecklingen kan även bidra till att minska samhällets klimat- och miljöpåverkan, exempelvis genom att effektivisera vårt transportsystem.

Digitaliseringen av samhället är med andra ord inte målet utan medlet för att Sverige även på sikt ska kunna vara en väl fungerande och konkurrenskraftig välfärdsstat i en allt mer globaliserad värld. Världen förändras däremot i en rasande takt. Den tekniska utvecklingen har aldrig gått lika snabbt och det ställer krav på både samhället och oss som individer. För att Sverige ska fortsätta ha en hög sysselsättning är kompetensutveckling av avgörande betydelse. På morgondagens arbetsmarknad kommer jobben och våra arbetsuppgifter se annorlunda ut än idag. Därför behöver vi stärka möjligheterna för yrkesverksamma att utveckla sin kompetens och förbättra

förutsättningarna för ett livslångt lärande. Det handlar om att främja strukturer som innebär att såväl arbetsgivare som arbetstagare ser värdet i att investera i kompetensutveckling på den egna arbetsplatsen och generellt. Det är nödvändigt för att Sverige inte ska riskera bli omsprunget av resten av världen och för att vi ska klara av att ställa om.

Frågor om kompetensförsörjning och omställning kommer att ställas på sin spets i takt med en ökad digitalisering och Sverige måste ta ett helhetsgrepp. En modell för ett gemensamt ansvar mellan staten och arbetsmarknadens parter behövs. Det kan handla om kostnader men också om regelförändringar, utbildningssystem och mycket annat.

Sverige behöver fler experter inom IT

Ytterligare en utmaning som Sverige måste ta tag i är avsaknaden av experter rörande digitalisering. Enligt IT- och telekombolagen saknas idag 77 000 personer inom IT- och telekomområdet och enligt SCB saknas det 30 000 ingenjörer. Efterfrågan på spetskompetens kommer bara att öka när hela världen ska ställa om sina samhällen. Det innebär att såväl världsledande företag som små nystartade företag inte enbart konkurrerar om den svenska kompetens som finns i landet, de konkurrerar även med alla andra företag på den globala marknaden som alla letar efter talang och spetskompetens. En av Sveriges största fördelar är vårt humankapital och att befolkningen har en grundläggande god kompetens att hantera digitala verktyg men avsaknaden av expertis i världsklass innebär ett mer avgörande problem. De digitala innovationerna agerar inte i enlighet med hur världen förr var beskaffad. Exempelvis så fanns det inom bilindustrin utrymme för konkurrens genom att olika företag kunde erbjuda olika produkter som genomförde samma tjänst. Idag är det så kallade ”superstars” som leder världsutvecklingen, vilket innebär att den som först skapat en ny innovation snabbt kan få ett naturligt monopol på marknaden. Problemet är tydligt i hela Europa och den stora utvecklingen sker framförallt idag i USA och Asien som också lockar de bästa experterna. Sverige måste förstå den här utvecklingen och med kraft både ta tag i kompetensutvisningarna samt göra det mer attraktivt för experter att söka sig till Sverige. Moderaterna har i motion ”Reformera arbetskraftsinvandringen” föreslagit en rad åtgärder för att stoppa de så kallade kompetensutvisningarna och attrahera ny kompetens vi uppmanar regeringen att snabba på arbetet. Vi föreslår även att regeringen kartlägger den efterfrågade expertisen inom IT och ställer upp en tydlig färdplan för hur vi ska lösa expertfrågan.

Digital infrastruktur

För att vi ska ta steget fullt ut och kunna nyttja de digitala möjligheterna är en väl utbyggt och modernt digital infrastruktur avgörande. I omstartskommissionens kapitel om digitalisering summerar författaren Amy Loutfi de grundläggande förutsättningarna för digitalisering väl: ”Utan infrastruktur blir det svårt för människor och tjänster att vara uppkopplade, utan uppkoppling blir det svårt att dela data, och utan data blir det svårt att skapa AI”.

Under lång tid har Sverige legat i framkant i denna sektor men de senaste 10 – 15 åren har vi tappat fart. Dock ska det påpekas att Sverige fortfarande har världens mest utbyggda bredband och bäst tillgänglighet enligt EU:s index för digital ekonomi och digitalt samhälle (DESI). Trots att Sverige ligger i täten när det gäller konnektivitet har vi en bra bit kvar vad gäller bredbandsutbyggnaden och täckningen i de kvarstående glesbefolkade områdena. Idag saknar fortfarande hälften av alla hushåll och företag på landsbygden snabbt bredband.

Sverige har satt upp ett tydligt bredbandsmål som alla partier står bakom. Detta stipulerar att 98 procent bör ha tillgång till bredband om minst 1 Gbit/s i hemmet och på arbetet, 1,9 procent bör ha tillgång till minst 100 Mbit/s, och resterande 0,1 procent bör ha tillgång till minst 30 Mbit/s senast år 2025. Till detta övergripande mål finns två delmål om att 95 procent av alla hushåll och företag bör ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s redan år 2020 och att alla bör ha tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet där de normalt befinner sig senast år 2023. Post- och telestyrelsen (PTS) som är den ansvarig myndigheten för att målen ska uppnås har dock prognostiserat i sin senaste utvärdering av regeringens bredbandsstrategi år 2019 att varken delmålet år 2020 eller det fullständiga målet år 2025 inte kommer att uppnås.

Både Europa och Sverige ligger även efter i utbyggnaden av 5G. Både i Asien och i USA är utrollningen av 5G-täckningen mycket långt framgången, vilket leder till att försprånget dessa regioner har jämt emot Europa att konkurrera i den globala tech- och industrisektorn ökar. Varför vi har hamnat efter beror primärt på de stora förseningarna gällande tilldelningen av de viktiga 2,3 GHz- och 3,5 GHz-bandet. Dessa två frekvensband är nödvändiga för att bygga ut 5G nätet men förseningen har gjort att vi riskerar bli ett av de sista industrialiserade länderna i Europa att fullt ut bygga ut 5G täckning. I Sverige kommer PTS hålla spektrumauktionen förrän den 10 november år 2020.

Snabba på bredbandsutbyggnaden på landsbygden

Sverige har ett ambitiöst mål för att bygga ut bredband i landet. Det är bra och bör genomföras för att hela Sverige ska leva. Dock har regeringen inte valt att prioritera bredbandsfrågan och därför krävs fler åtgärder. PTS bedömer att 85–88 procent av alla hushåll och företag kommer att ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s år 2020, i det troligaste scenariot. Det innebär att PTS bedömer att målet om 95 procents tillgång år 2020 inte kommer att uppnås. Likaså bedömer PTS att målet till år 2025 inte heller kommer att uppnås. PTS betonar dock att det finns ett stort mått av osäkerhet i prognosen, eftersom bredbandstillgången år 2025 påverkas av en mängd tekniska, demografiska, ekonomiska och politiska faktorer, vars utveckling är svår att förutse i dagsläget.

Att hela Sverige ska få en god uppkoppling är viktigt. Många moderna lösningar inom exempelvis offentlig service så som hemtjänst och liknande bygger idag sina lösningar på en fungerande anslutning. Nya affärsmodeller och företagssatsningar är också beroende av dessa lösningar, framförallt nya metoder för att effektivisera de gröna näringarna så som lantbruk och skogsbruk. Än så länge går det att vända utvecklingen med politiska initiativ.

Stadsnät och lokaliseringsprincipen samt fibernät i statlig ägo

På flera platser i landet har det uppmärksammats att kommunallagens lokaliseringsprincip sätter käppar i hjulet för de kommunala stadsnät som vill erbjuda fiberlösningar till de som bor på andra sidan av en kommungräns. Kommunala bolag får bara ha verksamhet i den egna kommunen enligt lokaliseringsprincipen. Om kommuner vill och tillåter bolag att bygga ut fiber över kommungränserna bör inte lagstiftningen försvåra för detta, eftersom fiberutbyggnad är en prioriterad fråga för samhället. Moderaterna anser att lokaliseringsprincipen inte ska stå i vägen för att bygga bredband över kommungränser i de fall då det är den samhällsekonomiskt bästa lösningen. För att lösa det och underlätta för alla att få tillgång till bredband vill vi göra nödvändiga justeringar i kommunallagen. För största möjliga samhällsnytta är det viktigt att främja konkurrens för att de mest effektiva lösningarna inom it-området ska uppnås. Det handlar om att göra en god avvägning mellan vilket ansvar den offentliga respektive den privata sektorn har. Det måste vara tydligt hur gränsdragningen mellan stadsnät och kommersiella aktörers nät bör se ut. Syftet är att underlätta en kostnadseffektiv utbyggnad av höghastighetsbredband till så låg kostnad som möjligt för såväl konsumenter som skattekollektivet. Trafikverket, Svenska kraftnät och ett antal

ytterligare statliga aktörer har fibernätverk som sträcker sig över Sverige. De används i huvudsak för att styra järnvägs- och kraftledningsanläggningar. Delar av dessa fibernät är i dagsläget inte fullt utnyttjade, vilket innebär att redan befintliga anläggningar skulle kunna bidra till att uppnå målet om tillgång till bredband. Dessutom skulle en mer driftssäker nätverksstruktur skapas om dessa fibernät sammankopplades. Av denna anledning bör de olika fibernäten i statlig ägo tillgängliggöras för marknaden. Det är dock centralt att nationella säkerhetsintressen ska beaktas i processen.

Direktlinje för uppkopplingsfrågor

Trafikverkets långa handläggningstider har belyst problematiken med flaskhalsar inom offentlig förvaltning som försämrar möjligheten till en bättre och bredare uppkoppling. Utöver problemet med Trafikverket är stadsnäten och lokaliseringsprincipen ett exempel på hur lagstiftarens avsikt kan ha varit god, men som i och med teknikens utveckling blivit ett hinder som i slutändan drabbar konsumenterna och medborgarna. Marknaden kan i stor utsträckning sköta utbyggnaden av uppkoppling, samtidigt som staten måste undanröja de ibland små men viktiga hindren som finns på vägen. Därför vill Moderaterna införa en direkt väg för uppkopplingsutbyggande aktörer rakt in till Näringsdepartementet och relevanta beslutsfattare. Syftet är att de rapporterade problemen ska lösas så snabbt som möjligt och att marknaden ska bistås med de underlättande stödinsatser som situationen kräver. Denna dialog måste vara öppen för alla aktörer som ägnar sig åt att bygga ut uppkopplingen i Sverige. Från fiber till 5G måste lösningarna stå i fokus.

Stärk uttrullningen av 5G

5:e generationens mobila kommunikationsteknik är en förutsättning för att Sverige ska fullt ut ta steget in i den digitala tidsåldern. Utöver de fördelar som privatpersoner kan nyttja med den nya generationens mobiluppkoppling så kräver flertalet nya innovationer och system en 5G uppkoppling, så som Artificiell intelligens (AI), Internet of things (IoT), självkörande bilar och mycket mer.

Framförallt IoT, eller som de benämns på svenska, ”sakernas internet” har fått stor uppmärksamhet runt om i världen men relativt lite uppmärksamhet inom svensk inrikespolitik. Skälet till detta kan nog förklaras av att den förståelsen för denna tekniska utveckling är bristfällig hos många politiker och det gör det svårare att förstå dess användningsområde.

Kortfattat kan man beskriva IoT som att föremål kopplas upp och kommunicerar via internet. Dessa uppkopplade prylar innehåller i sin tur sensorer, som läser av dess omgivning och/ eller dess inre tillstånd. Internet, som tidigare varit begränsat till vad människor och databaser matade in, får på så sätt egna sinnen, som känner världen mer detaljerat och ur fler aspekter än människan är kapabel till. Prylarna och deras sensorer kommer att vara inblandade i eller i närheten av praktiskt taget varje värdeskapande aktivitet och varje konsumtionsbeslut som människor ägnar sig åt. De kommer inte bara att genomsyra det fysiska rummet, de kommer även att vara uppkopplade så den data som samlas in omedelbart kan skickas vidare ut på internet. Det gör det också möjligt för prylarna att samarbeta med varandra, för att samla en mer komplett bild. Data som kräver tung beräkningskapacitet för att analyseras kan delegeras till molndatorer. Historiska data, liksom all information som finns på webben, kan tas med i analysen. Sammanfattningsvis innebär alltså den här utvecklingen att vi kommer kunna göra saker som vi aldrig kunnat förut vilket kommer leda till massiva förbättringar inom sjukvård, transportsystem och mycket mer.

För att vi fullt ut ska kunna nyttja den här tekniska utvecklingen krävs ett utbyggt 5G nät som är själva kärnan i att kunna konkurrera med den globala marknaden i den allt viktigare industri- och tekniksektorn. Sverige har dock hamnat på efterkälken i utbyggnaden vilket har skapat en sämre konkurrensförmåga och hämmat innovation som skulle kommit samhället till del. Medan marknader som USA och Asien bygger ut stora 5G-nät i stor skala finns idag enbart några få testområden i Sverige. Efter PTS auktion den 10 november i år kommer det offentliga nätet kunna börja rullas ut men som också nämns i omstartskommissionen pekar flera rapporter på att även privata 5G nät är något som industrin i högre grad kommer att efterfråga då de lämpar sig väl i industrimiljöer så som hamnar, gruvor, fabriker och logistikcenter. Till skillnad från offentliga nätverk kan ett privat nätverk möta specifika behov och ställas in på olika sätt utifrån den särskilda verksamheten som bedrivs. Det skulle även innebära snabbare service och högre säkerhet för företagen. Moderaterna anser därför att regeringen även bör skala upp testmiljöer för 5G på områden där det finns stark samverkan mellan akademi, industri, stat och offentlig sektor.

Påbörja arbetet med ett utvecklingscentrum för 6G i Sverige

Historiskt har Sverige och Europa varit ledande i att sätta de nya standarderna mobila nätverk. Redan på 1970-talet satsade de nordiska operatörerna på en gemensam nordisk mobilstandard, med stöd av leverantörer som Ericsson och Nokia. Resultatet var att

Sverige och Norden blev ledande inom mobil kommunikation. Vilket hade stor betydelse när andra generationens mobilstandard skulle utvecklas, där nordiska operatörer och leverantörer hade framträdande roller och som även blev en stor framgång för Europa och europeisk industri. Successivt valde allt fler länder i världen den europeiska standarden för mobilnätutbyggnad. Sverige var även tidigt ute med den tredje generationens mobilstandard även kallad 3G. Vid valet av den fjärde generationens standard var det åter igen Europa som gick vinnande ur den striden. All världens operatörer använder i dag den standarden och när det gällde att välja tekniska lösningar för femte generationens mobilstandard (5G) fanns det inga konkurrerande alternativ. Fortfarande fanns det olika tekniska lösningar att komma överens om, men inte helt olika tekniska standarder.

Mot bakgrund av hur framgångsrik Sverige och Europa historiskt har varit, men att vi hamnat på efterkälken gällande utbyggnaden av 5G, så kan vi inte förlora inflytande i nästkommande stora tekniksprång. Länder som USA, Sydkorea, Japan och Kina satsar alla nu på att utveckla den nya tekniken för sjätte generationens mobilnät (6G).

Moderaterna anser därför att vi måste redan nu bör se över möjligheterna att inrätta ett utvecklingscentrum för 6G i Europa. Det bör göras i nära samarbete med exempelvis Finland och övriga EU.

Digital säkerhet

Våra försvars och rättsvårdande myndigheter konstaterar att det finns primärt två typer av hot kopplat till digitaliseringen mot medborgare. Det ena handlar om antagonistiska hot med statsunderstödda aktörer som genomför industrispionage, stjäla immaterialrättsliga tillgångar eller utför allvarliga sabotage och påverkansoperationer. Både år 2015 och år 2017 slogs exempelvis stora delar av Kievs elsystem helt ut till följd av en hackerattack och lämnade 100 000 tals hushåll utan el. År 2017 utlöstes även en stor cyberattack mot 100 länder där bland annat vissa svenska sjukhus drabbades. Det andra handlar om att organiserad brottslighet i allt större utsträckning breder ut sig på internet och använder digitala medel för att både administrera och begå brott.

Digitaliseringen innebär så väl möjligheter som utmaningar vad gäller säkerhets- och rättsområdet. När samhället digitaliseras gör brottslighet det också, vilket medför nya utmaningar och krav för rättsväsendet. Det är viktigt att rättsväsendet tar tillvara på de fördelar som följer av digitaliseringen, samtidigt som de nya utmaningarna möts med

lämpliga verktyg för de rättsvårdande myndigheterna och lagstiftning som harmoniserar med den tekniska utvecklingen.

På mycket kort tid har inte bara frågan om cybersäkerhet hamnat på den säkerhetspolitiska dagordningen utan även det intima bandet som finns mellan handelspolitik och säkerhetsfrågor. Bolag med koppling till statsmakter har blivit svartlistade och industrispionage är ytterst allvarligt. Näringslivet och säkerhetspolitiken har i och med digitaliseringen flyttats sig allt närmare varandra.

Cyber- och informationssäkerhet

Cyber- och informationssäkerhet blir en allt viktigare del av såväl den allmänna samhällssäkerheten som av Sveriges totalförsvaret. Den snabba utvecklingen inom AI-sektorn kommer att förstärka den utvecklingen ytterligare. Sverige är ett av världens mest digitaliserade länder, men när det gäller cybersäkerhet ligger vi betydligt sämre till enligt internationella jämförelser.

På ett antal områden finns det en stor förbättringspotential. Det gäller allt från kompetensförsörjning och teknikutveckling till samarbete med näringslivet samt att det finns relevanta lagar, riktlinjer och myndighetsstrukturer. Dessa svagheter har visats flera gånger de senaste åren vid till exempel olika cyberangrepp mot svenska myndigheter och företag, men även då svenska myndigheter som Transportstyrelsen har misskött sin cyber- och informationssäkerhet.

Moderaterna lägger bland annat i vår motion ”Cybersäkerhet och cyberförsvaret” ett antal förslag som syftar till att stärka såväl den svenska cyber- och informationssäkerheten brett, men även det svenska cyberförsvaret. Förslagen handlar om att stärka upp vår försvarsförmåga men även om att försöka påverka internationell lagstiftning samt innovationsupphandlingar för att stärka den tekniska utvecklingen.

Lärdomar från säkerhetsskandalen på Transportstyrelsen

En förutsättning för en god informationssäkerhet är en god informationsgång. Ansvarsfördelning och informationsgång mellan regeringen och dess myndigheter måste vara tydlig så att kriser kan förebyggas. Vid händelse av en kris måste den kunna hanteras snabbt och säkert för att minimera skadeverkningarna. Dessvärre visade säkerhetsskandalen på Transportstyrelsen som avslöjades sommaren 2017, och senare med de allvarliga brister och tillkortakommanden som uppdagades vid Svenska kraftnät liksom i Regeringskansliet att det finns uppenbara brister i denna ansvarsfördelning och informationsgång.

Organisation och styrning, rutiner för samverkan, hantering av säkerhetskänslig information samt rutiner generellt för krishantering måste förbättras. För att stärka beredskapen generellt samt regeringens och myndigheters förmåga att hantera liknande händelser i framtiden måste vi dra lärdom av det som inträffat. Inför valet 2018 förespråkade därför Moderaterna att det skulle tillsättas en statlig utredning som ska utvärdera Regeringskansliets och berörda myndigheters hantering av den situation som uppstod i samband med it skandalen vid Transportstyrelsen. Tyvärr markerade Stefan Löfven en ovilja till en sådan utredning. Senast en sådan kommission tillsattes var just med anledning av informationshantering, den gången i samband med tsunamikatastrofen 2005. Den enskilt viktigaste rekommendationen från den kommissionen var att tillsätta en centralt placerad krisfunktion på Statsrådsberedningen, vilket alliansregeringen gjorde. Under Stefan Löfvens ledning valde den här regeringen tyvärr att ta bort krishanteringskansliet från Statsrådsberedningen. Utöver att gå till botten med den ansvarsutkrävning som måste ske i samband med en säkerhetskandal likt den på Transportstyrelsen är en bred granskning viktig för att kunna dra värdefulla lärdomar kring hur vi kan stärka informationssäkerheten inom Regeringskansliet samt gentemot de statliga myndigheterna. Det behövs både för det förebyggande arbetet och för att minimera skadeverkningarna om eller när en kris inträffar igen.

Med utgångspunkt i en bred utvärdering av det som varit skulle en sådan utredning utarbeta framåtblickande förslag som ska stärka statens förmåga till krishantering genom att till exempel föreslå förändringar av Regeringskansliets organisation. I Thomas Bulls rapport ”Granskning av Transportstyrelsens upphandling av it-drift” behandlas vikten av säkerhetsskydd, informationssäkerhet och it-säkerhet (att likställa med cybersäkerhet) utförligt, med slutsatsen att svenska myndigheter sedan många år brister på dessa områden. Svenska myndigheters säkerhetsarbete har generellt inte hållit jämna steg med digitaliseringen och det är därför viktigt att det finns en tydlig ledning i det arbetet. Regeringen bör därför ta ledningen för att på ett operativt sätt stödja myndigheters säkerhetsarbete. Vikten av att värna den personliga integriteten och andra intressen som skyddas av offentlighets- och sekretesslagen är stor och statens egna myndigheters arbete kring detta måste förbättras.

Ett annat viktigt steg har varit inrättandet av ett nationellt center för cybersäkerhet. Centret har dock inte blivit operativt verksamt än och vi anser därför att regeringen bör skynda på utvecklingen. Som vi påpekar i vår motion ”Cybersäkerhet och cyberförsvar” bör det nationella centret för cybersäkerhet få tydligare direktiv. Vi anser att huvudmannskapet för centret bör läggas hos FRA som också bör, vid sidan av

regleringsbrevet från Försvarsdepartementet, även få ett regleringsbrev från Justitiedepartementet så att de civila delarna tillgodoses fullt ut. Cybercentret bör även ges en egen budget och ett starkt mandat att samverka med näringslivet, samt att det kan utgöra knutpunkten i det nationella och internationella cybersäkerhetsarbetet. Vi anser även att en cyberkoordinator på regeringskansliet bör vara en del av det nationella säkerhetsrådet och ansvarig för att koordinera säkerhetsfrågorna mellan centrat och regeringskansliet.

Fortbildningskrav inom informationssäkerhet

Den offentliga sektorns ansvar gentemot medborgarna att upprätthålla sekretess och den personliga integriteten är stort. Skandalen på Transportstyrelsen sommaren 2017 visade vilka farliga följder en bristande informationshantering kan få. När justitierådet Thomas Bull presenterade sin granskning av Transportstyrelsens hantering var en av slutsatserna att situationen uppstått som en följd av ett kraftigt eftersatt arbete med informationssäkerhet samt en bristfällig kunskap om vilka viktiga uppgifter myndigheten har i sitt förvar och hur de ska hanteras. Ska vi klara omställningen till ett digitalt samhälle krävs en tydlig kompetensförsörjning och utveckling av ledningen inom den offentliga sektorn. Därför bör ett fortbildningskrav för personer på ledande platser inom den offentliga sektorn införas. Digitaliseringen innebär ett allmänt krav på effektivisering och modernisering inom den svenska förvaltningen och i detta ryms en stärkt kunskap och medvetenhet om hur informationssäkerheten ska förbättras.

Åtgärda kompetensbristen inom informations- och cybersäkerhet

Kompetensförsörjningen är en av digitaliseringens stora utmaningar, så även inom säkerhetsområdet. I Riksrevisionens rapport "Informationssäkerhetsarbete på nio myndigheter" som granskat informationssäkerheten på nio svenska myndigheter nådde ingen av myndigheterna upp i godkänd nivå i fråga om att säkra nyckelkompetens. Myndigheternas stora behov av relevant kompetens i kombination med den stora bristen på sådan generellt i Sverige är en situation som måste adresseras akut. Estland arbetar brett i samhället med cybersäkerhetsfrågor där representanter för både försvarsmakten, myndigheter och näringsliv samverkar tätt. Till denna samverkan kan även universitet och högskolor läggas i syfte att ta ett heltäckande grepp kring kompetensbristen. Även i England görs stora satsningar på utbildningar inom cybersäkerhet i syfte att förbereda studenter för både näringsliv och fortsatta studier. Här måste Sverige ta efter. Moderaterna ser därför positivt på att försvaret nu utbildar cybersoldater som ska stärka

upp både försvarets och andra myndigheters cyberkompetens. Något som Moderaterna också påtalat under en längre tid varit nödvändigt. De övriga utbildningar i cybersäkerhet som erbjuds i Sverige är attraktiva men täcks till stor del av utländska studenter som vid avslutade studier ofta vänder hemåt.

Lyckas vi inte utbilda fler som vill arbeta i Sverige efter studierna blir kompetensbristen svår att åtgärda, oavsett hur många utbildningsplatser som skapas. Det är viktigt att uppmuntra ansökningar till befintliga utbildningar inom cybersäkerhet på svenska universitet och högskolor men det handlar också om att svenska studenters grundkunskaper måste förbättras så att de står sig i konkurrensen. Det arbetet måste inledas i tidiga skolår genom att väcka fler elevers nyfikenhet för och kunskap i relevanta ämnen. Givet det faktum att majoriteten av utbildningsplatserna går till icke-EU-medborgare som inte stannar i Sverige bör fler vägar för att säkra den svenska kompetensförsörjningen övervägas. Ytterst får kompetensbristen inverkan på rikets säkerhet om vi inte kan garantera en robust personalförsörjning inom cybersäkerhet. Svenska studenter kan ha svårt att konkurrera med studenter med betyg från många andra länder. I flera länder i Afrika samt även i Indien bedöms betygsfusket vara utbrett. Effekterna är dels att svenska studenter får än svårare att konkurrera och att studenternas kunskapsnivå polariseras, där elitstudenter antas tack vare sina toppbetyg samtidigt som studenter som fuskat sig in har svårt att hänga med i undervisningen. Risken för avhopp ökar också i och med detta vilket i vissa fall kan leda till att utbildningarna i praktiken står halvtomma, trots det hårda söktrycket. I kombination med förslag om talangvisum och andra åtgärder för att få kompetens att stanna i Sverige kan fördelningen och behörighetskraven på dessa utbildningar ses över.

Brottsligheten flyttar ut på nätet

Brottsligheten med hjälp av digitala verktyg sker på bred front. Bedrägerier är vanligt förekommande brott på internet. Samma sak gäller för handel med illegala tjänster såsom koppleri och droger och barnpornografibrott sker nästan uteslutande på internet. Samtidigt sker radikaliseringsmiljöer ofta via internet och det är vanligt att gärningspersoner använder internet som ett verktyg i planeringen av grova våldsbrott etc. I den myndighetsgemensamma lägesbilden om organiserad brottslighet från 12 myndigheter, däribland Polismyndigheten, bedöms även att den organiserade brottsligheten i allt större utsträckning ägnar sig åt it-relaterad brottslighet. Traditionella kriminella nätverk som vanligtvis förknippas med annan grov brottslighet, ägnar sig också åt brottslighet på cyberarenan då de ser möjligheten att tjäna pengar.

Även om digitaliseringen skapar nya utmaningar och ställer nya krav på rättsväsendet innebär också digitaliseringen nya och utökade möjligheter till kontroll. Möjligheten att samköra uppgifter mellan myndigheter i större utsträckning bedöms exempelvis kunna få stora effekter. Utvecklingen medför ett behov av att både lagar och regler, men också rutiner inom myndigheter och rättsväsende, uppdateras i syfte att kunna möta den moderna organiserade brottsligheten.

Utvecklingen innebär ständigt föränderliga förutsättningar, exempelvis kring möjligheterna till digital bevisning. Tyvärr finns det tydliga exempel på lagstiftning som är föråldrad i förhållande till den tekniska utvecklingen samt att nödvändiga verktyg saknas för att utreda brottslighet som sker med hjälp av digitala verktyg. Detta begränsar kraftigt rättsväsendets möjligheter till att utreda och klara upp brott. En effektiv brottskampning kräver kunskap, resurser, rätt lagstiftning och rätt verktyg. Det är också viktigt att detta svarar upp mot den tekniska utvecklingen. Vi ser därför ett behov av att harmonisering med ny teknik behöver ges ökad tyngd i utformningen av ny lagstiftning och att rättsväsendet måste få tillgång till verktyg som möjliggör inhämtande av information och bevisföring. Det är viktigt att detta görs med hänsyn till den personliga integriteten.

Öka tillgången till data

En väl fungerande digital infrastruktur kommer leda till ökade möjligheter till att större mängder information i form av data kan skickas via uppkopplade medborgare och maskiner. Informationen som samlas upp kan vi sedan använda för att utveckla nya metoder för att exempelvis; bekämpa klimatförändringar, effektivisera sjukvården, utveckla vår industri och skapa nya innovationer som skapar tillväxt och välstånd. Data är också vad som driver utvecklingen av AI genom att algoritmerna hela tiden kan lära sig mer och få bättre beslutsunderlag.

Samtidigt som data är en så viktig del av att föra utvecklingen framåt i samhället så pågår det just nu en diskussion om integritet kopplat till data. GDPR är ett exempel på lagstiftning som tagits fram för att skydda den personliga integriteten. Det är därför viktigt att Sverige kan finna en balansgång där vi kan i så stor utsträckning som möjligt kan nyttja all den data som vårt samhälle genererar samtidigt som vi har ett regelverk som skyddar den personliga integriteten. På så sätt skapar vi inte bara möjligheter för Sverige att utvecklas och bli bättre, vi stärker dessutom tilliten och skapar en acceptans för förändringar kopplat till digitaliseringen.

Offentliga öppna data

Offentlig sektor sitter på mängder med data. EU har i sin strategi pekat ut offentliga data som en huvudinriktning för att öka konkurrensen och skapa mer innovationsmöjligheter. Sverige ligger dock långt efter och i EU:s senaste ranking hamnade vi på plats 23 av 27 och i OECD:s senaste mätning OURdata Index hamnar Sverige på plats 32 av 33 bland jämförbara länder.

Digitaliseringen handlar till stor del om att hantera stora mängder information och genom att göra informationen begriplig, kombinera den med annan data och erbjuda smarta lösningar på komplicerade problem skapar ett värde för användaren. Våra statliga och kommunala myndigheter sitter i dagsläget på oerhörda mängder värdefull information som är tillgänglig enligt offentlighetsprincipen men inte på ett sätt som är lätt att hantera för en dator. Arbetet med öppna data är ett sätt att råda bot på detta där information i form av statistik, geografiska data, ekonomi och mycket mer kan tillhandahållas i ett maskinavläsbart format. Detta gör att informationen lättare kan användas av såväl andra myndigheter som näringsliv, journalister och även privatpersoner. Möjligheten att snabbt komma åt stora, systematiserade data set och även att kunna kombinera dessa med annan data kan skapa stora effektiviseringsvinster och värden för såväl offentlig förvaltning som privat sektor. Exempel på detta är de nyttor som uppstått när Lantmäteriet har lämnat ut fler och fler geografiska data i form av öppna data. Moderaterna förslår därför i sin motion ”En svensk digitaliserad offentlig förvaltning i framkant” om hur myndigheter och offentlig förvaltning ska kunna tillgängliggöra data och underlätta behandling av denna. Det är dock viktigt att påpeka att i arbetet med att göra allt mer information hos våra myndigheter till öppna data måste avvägningar mellan intresset att tillgängliggöra informationen och risker som denna form av större informationssammanställningar innebär. Det kan påverka såväl den personliga integriteten som myndigheternas egna informationssäkerhet på ett negativt sätt om tillsynes ofarlig information kombineras med annan ofarlig information om de tillsammans exempelvis skapar förutsättningar att kartlägga enskilda personers förehavanden i allt för stor utsträckning. Det kan också underlätta för främmande makt att kartlägga Sveriges styrkor och svagheter om fel information lämnas ut som öppna data. Därför måste alltid en intresseavvägning göras ur ett bredare perspektiv än det enskilda datasetet när ny information lämnas ut som öppna data.

Myndigheten för digital förvaltning kommer ha ett viktigt uppdrag

Digitaliseringen av offentlig sektor ter sig som en monumental uppgift där vikten av att kompetens används och utvecklas på rätt sätt är avgörande. I dagsläget signalerar många kommuner men även landsting och myndigheter att bristen på kompetens i de ordinarie verksamheterna inom digitalisering gör att processer försenas eller inte alls kommer till stånd. Medarbetare med rätt utbildning och erfarenhet är dessutom svåra att rekrytera även om ambitionen finns hos den aktuella kommunen eller myndigheten. I december 2017 beslutade regeringen att upprätta en ny myndighet för digitalisering av den offentliga sektorn, Myndigheten för digital förvaltning. Myndigheten ska enligt regeringen arbeta med att utveckla, samordna och stödja digitaliseringen av statliga myndigheter, kommuner och landsting och inrättades den 1 september 2018.

Moderaterna har välkomnat initiativet som är en god grundidé men det är avgörande att fylla myndigheten med ett meningsfullt och tydligt uppdrag, i enlighet även med Riksrevisionens slutsatser om att regeringens styrning varit för disparat. Moderaterna vill att Myndigheten för digital förvaltning tillsammans med SKR ska kunna bistå kommuner och landsting med att vägleda och ge rekommendationer kring hur digitaliseringen av den egna verksamheten bör ske. Det för att skapa flest nyttor för medborgare och bäst möjligheter till samordning och synergieffekter över myndighetsgränserna. Myndigheten bör även stötta andra myndigheter i sitt arbete med att uppfylla regeringens ambitioner för att digitalisera Sverige och öka utbudet av öppna data och att det arbetet ska intensifieras.

I DIGG:s uppdrag att öka den offentliga förvaltningens förmåga att tillgängliggöra öppna data är några av de förslag som myndigheten själva förespråkar bland annat att Sverige bör anta principerna inom IODC som ramverk för öppenhet i den datadrivna förvaltningen och att genomföra nationell kraftsamling för statistiska data. Moderaterna anser att regeringen bör ta till sig av de förslag som DIGG har redovisat och fatta beslut i närtid som faktiskt ökar tillgången till offentliga data.

Digitala brevlådor

I Sverige har 50 procent av befolkningen en digital brevlåda, i kontrast till Danmarks 80 procent. I dagsläget finns det fyra olika digitala brevlådor i Sverige: Kivra, Digimail, Eboks och den statliga ”Mina meddelanden”. Myndigheter kan genom olika incitament stimulera människor och företag att använda digitala verktyg och brevlådor.

Skatteverket har introducerat möjligheten att få skatteåterbäring redan i april för den som har en digital brevlåda. Den typen av incitament är utmärkt för att stimulera fler att

välja den digitala brevlådan men utvecklingen skulle kunna gå ännu fortare.

Moderaterna anser att alla myndigheter och övrig offentlig förvaltning ska erbjuda digital post via en digital brevlåda till de medborgare som önskar det.

Digitalisering av hälso- och sjukvården

Coronapandemin har satt enorm press på vården runt om i landet. Redan innan pandemins utbrott brottades däremot regionerna med stora organisatoriska problem och bristande samverkan. Vårdköerna växte och en allt för stor byråkrati tyngde ned personalen. Positivt är dock att den pågående covid-19-pandemin inneburit att digitaliseringen av hälso- och sjukvården har påskyndats. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) konstaterar i sin rapport Samverkan och Förnyelse från i juni 2020 att svensk hälso- och sjukvård under pandemins inledande månader har ”genomfört en digital omställning i en takt vi tidigare inte har varit i närheten av.” För att denna positiva utveckling ska kunna fortgå och ytterligare accelereras krävs ett starkt politiskt ledarskap. Hinder behöver rivas och nya möjligheter skapas. Moderaterna vill därför riva dessa hinder så att de många och stora möjligheter som redan finns också kan tas tillvara och bli verklighet.

Sverige har som vision att vara bäst i världen på e-hälsa 2025. Digitaliseringen skapar fantastiska möjligheter för hälso- och sjukvården vad gäller allt från att öka tillgängligheten och skapa en mer jämlik vård till att förbättra patientsäkerheten och utveckla det förebyggande och hälsofrämjande arbetet. Detta samtidigt som den möjliggör arbetsmiljöförbättringar och effektiviseringar som är alldeles nödvändiga, om än otillräckliga, för att vårdens resurser långsiktigt ska räcka till, liksom för att hälso- och sjukvården ska kunna attrahera och behålla medarbetare.

De förändringar som Moderaterna föreslår och som måste till handlar bland annat om att förbättra förutsättningarna för att nyttja patientinformation. Detta i syfte att skapa en ännu bättre och inte minst mer förebyggande och proaktiv hälso- och sjukvård. Vidare föreslår vi till exempel utökad juridisk vägledning till hälso- och sjukvårdens aktörer liksom att pröva möjligheten att införa så kallade regulatoriska sandlådor. Det finns också, menar vi moderater, ett stort behov av att se över hur lagstiftningsprocessen kan snabbas på liksom hur ny lagstiftning kan utformas mer övergripande för att därigenom inte bli omodern lika snabbt vilket vi skriver om i vår motion ”Riv hinder för digitalisering av hälso- och sjukvård”.

Ökad digitalisering av hälso- och sjukvården händer inte av sig själv utan kräver rätt förutsättningar vad beträffar exempelvis lagstiftning och organisation samt inte minst ett

såväl nationellt som regionalt och lokalt ledarskap. Moderaterna är inriktade på att identifiera och riva hinder för digitalisering samt skapa bättre stödjande system för förverkligandet av visionen att Sverige ska vara bäst i världen på e-hälsa 2025. Inte därför att digitalisering är ett självändamål utan därför att digitalisering är ett verktyg för verksamhetsutveckling. Det är emellertid nedslående att behöva konstatera att Sverige i dagsläget befinner sig långt ifrån att kunna uppfylla visionen om att vara bäst i världen på e-hälsa.

Näringsliv

Medan det offentliga har hamnat efter i digitalisering har näringslivet varit det som drivit utvecklingen framåt. Ett starkt ledarskap med resultatfokus har resulterat i att utvecklingen gått snabbare och snabbare för varje år. Konkurrenten är däremot stenhård och den är dessutom global. Immaterialrätt och patent har fått större och större betydelse precis som kompetensen som utvecklar den. Ska Sverige kunna stå sig i den globala konkurrensen krävs det att vi arbetar tillsammans med näringslivet för att bygga en så gynnsam miljö som möjligt. Moderaterna ser därför att myndigheter såväl som lagstiftning i större utsträckning måste ta hänsyn till denna utveckling. De behöver såklart utformas och utvärderas både utifrån säkerhetsfrågan, den personliga integriteten och näringslivet konkurrenskraft.

Utvecklingen av AI har exploderat de senaste åren och kommit att få stark inverkan både vad gäller investeringar, nationella utvecklingsstrategier samt lagstiftning. Det är viktigt att Sverige har en strategi för att utnyttja den potentialen som finns i AI men också att vi ställer upp klara spelregler samtidigt som vi har ett gynnsamt företagsklimat.

Datainspektionens roll

Det skapas ungefär 2,5 triljoner terabyte av data varje dag i världen enligt IBM. 90 procent av all data som finns idag har skapats de senaste två åren genom insamlandet av uppgifter från mobiltelefoner, sociala medier, shopping och andra transaktioner. Att data finns överallt är ett faktum, och samlas den inte in och används ansvarsfullt i Sverige kommer den samlas in utanför våra gränser. Data beskrivs ibland som den nya oljan – nästa dyrbara resurs som kommer skapa stora värden och makt. När det kommer till nya appar och system väljer människor inte per automatik närproducerat. Att Sverige möter utvecklingen med nödvändiga men rimliga lagar och regler kommer vara

avgörande för om nästa stora tech-bolag kommer växa fram i Sverige eller någon annanstans. Det är verkligheten Sverige står inför. Data och tillgång till data skapar stora möjligheter. Genom avancerade algoritmer och AI kan man redan idag kartlägga och förutse risker för arbetslöshet och sjukdomar. Det möjliggör ökad effektivitet där insatser och behandlingar tidigt kan sättas in för att minska lidande. Samtidigt får dessa data inte behandlas naivt eller lättvindigt. Att skydda den personliga integriteten samtidigt som vi kan använda avkodade data för att bedriva forskning och effektivisera samhällsservice blir en allt viktigare balansgång. En av de viktigaste myndigheterna på området är Datainspektionen, som i december 2018 fick ett uppdrag av regeringen. Det är bra att ett tydligt fokus sätts på integritetsfrågorna som blir allt viktigare i takt med ökad digitalisering generellt men också mer specifikt i ljuset av det nya regelverket kring EU:s nya dataskyddsförordning, GDPR. Samtidigt har myndigheten en viktig roll i att inte stoppa nya tekniska lösningar utan snarare bejaka och att i det arbetet se sig själv som en möjliggörare. Därför bör myndigheten vid sidan av den viktiga integritetsfrågan också få ett tydligt uppdrag att uppmuntra teknikutveckling och erbjuda förutsättningar att värna integriteten i en alltmer digitaliserad värld. I stället för att rakt av säga nej bör myndighetens roll bli att också hitta lösningar och arbeta tillsammans med företag och andra. Myndighetens uppdrag bör utvecklas till att mer än i dag vara också av en rådgivande karaktär.

Testbäddar

Även den bästa nya tekniken behöver testas och många nya idéer uppstår i samband med praktiska experiment. Att se över regelverk och lagar är en viktig pusselbit för att åstadkomma ett mer tillåtande, öppet och innovativt klimat. Samtidigt kommer vi aldrig kunna skapa optimala testmiljöer av hela samhället. En del projekt är av sin natur bättre lämpade i mindre och avgränsade miljöer. Därför bör lagar, regler och offentliga myndigheter utformas och agera i syfte att underlätta och skapa förutsättningar för detta. Var företag väljer att förlägga sina investeringar och forskningsanläggningar och anställa personal är starkt kopplat till förutsättningar och konkurrenskraft. Vi behöver generellt en mer teknikneutral lagstiftning som möjliggör utveckling och innovation för att Sverige inte ska riskera att halka efter. Det går inte att politiskt förutse var nästa stora tekniska utveckling kommer att ske, men vi måste bli bättre på att skapa breda ramverk inom vilka den ska kunna ske.

Därför bör det beredas möjlighet att inom ramen för vissa avgränsade områden eller platser utföra tester i kontrollerade miljöer i större utsträckning än i dag. Det bör finnas

enkla, förutsägbara, teknikneutrala och standardiserade förfaranden för att ansöka om möjligheten att få genomföra testbäddar. Regioner, kommuner, stadsdelar och andra avgränsade områden ska där så är lämpligt och under ordnade former kunna undantas från en del lagar och regler i syfte att testa, dokumentera och forska på nya innovativa lösningar. Många kommuner och landsting tar redan ett visst ansvar för lokala testbäddar. Det är viktigt att i ett fortsatt arbete tillvarata de goda idéer och kunskaper som redan finns runt om i landet i detta arbete. Detta behöver inte inskränka sig till just digitala lösningar men intentionen är främst för nya tekniska lösningar inom exempelvis fintech, transporter, elanvändning, energieffektivisering, ny miljöteknik eller uppkoppling. Arbetet bör samordnas av exempelvis Vinnova som ansvarig myndighet. Testbäddarna ska kunna genomföras med så lite byråkratiskt krångel som möjligt och regeringen, eller den myndighet regeringen bemyndigar, bör underlätta för denna typ av projekt. Det ska självklart ställas krav på ett vetenskapligt förhållningssätt, uppföljning och korrekt dokumentation. Regioner och kommuner bör aktivt kunna söka om att få vara med som pilotkommuner i olika projekt och där det är tillämpligt bör det tas i beaktande att skapa referensgrupper för liknande kommuner som inte blir pilotfall så att man kan jämföra utfall.

AI-institut i Sverige

Kina och USA leder utvecklingen kring AI och Kina är på god väg att bli ett center för global AI-utveckling. Landets stora befolkning och diversifierade industri bidrar med enorma volymer med data och skapar en gigantisk marknad, vilket underlättar stort för utveckling. 2016 var det första året som Kina producerade fler akademiska skrifter om AI än vad hela EU gjorde sammantaget. Däremot finns det inte lika utbredd forskning kring den artificiella intelligensens påverkan på samhället, hur en omställning kan gå till och de många komplicerade juridiska frågor som följer kring privatliv, ansvarsskyldighet och regleringar. Sverige har historiskt snabbt kunnat ta till sig ny teknik och vi har en befolkning med hög digital vana. Sverige har en möjlighet att leda utvecklingen vad gäller samhällets omställning till mer av AI. Vi vill därför lyfta möjligheten att inrätta ett AI-institut.

Artificiell intelligens har potential att förändra världen lika mycket som internet, baserat på teknik som redan nu finns tillgänglig. Framtida ekonomisk tillväxt bygger till stor del på att Sverige lyckas fånga upp den produktivitetssökning och de möjligheter som utvecklingen kommer kunna erbjuda. Sverige har goda förutsättningar att använda digitaliseringens möjligheter eftersom vi är ett land där många ser fördelarna med ny

teknik samtidigt som vi arbetar med att bygga ut vår digitala infrastruktur. Det finns redan andra som bedriver god grundforskning kring AI. Vi välkomnar exempelvis regeringens samverkansmiljö för AI på Lindholmen Science Park för AI-relaterade forsknings- och innovationsaktiviteter. Moderaternas förslag om ett nytt institut i Sverige bör därmed framförallt fokusera på hur samhället ska ställa om till mer AI och hanteringen av de juridiska och policyanknutna frågeställningar som följer och därigenom ha en vägledande och rådgivande funktion för politiken. Institutet ska hjälpa till att nå målet om att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter och främja användningen av artificiell intelligens.

En konkurrenskraftig digital inre marknad

Flera medlemsstater har redan antagit olika alternativ för nationell lagstiftning för att hantera de utmaningar som AI medför. Detta ökar risken för fragmentering av den inre marknaden.

Nationella regler som avviker från varandra kommer sannolikt att skapa hinder för företag som vill sälja och driva AI-system på den inre marknaden. En gemensam strategi på EU-nivå skulle göra det möjligt för europeiska företag att lättare få tillträde till den inre marknaden och öppna upp för en mer konkurrenskraftig global marknad. Det ökar också förutsättningarna för EU:s mål om en digital inre marknad.

Sverige har under en lång tid med socialdemokratisk regering tappat fart i frågan om digitalisering och AI-utveckling. Det finns till exempel en särskild risk för svensk del i EU:s arbete med certifiering av molntjänster. EU:s center för cybersäkerhet, ENISA, tillkännagav i december 2019 ett arbete med att skapa en certifiering för molntjänster i Europa. Det finns en överhängande risk att utländska molntjänster certifierade av EU inte skulle kunna användas i Sverige, eftersom de inte skulle vara lagliga i en svensk kontext. Det vore inte bra för Sverige eller för att främja EU:s fria rörlighet.

Den inre marknaden behöver också utvecklas för att vi bättre ska kunna ta vara på digitaliseringens möjligheter. EU:s nya upphovsrättsdirektiv innehåller delar av en mer modern och konkurrenskraftig upphovsrätt som är anpassad till dagens digitalisering. Samtidigt är nackdelarna övervägande. Bland annat vill direktivet introducera en länkskatt och ett uppladdningsfilter. Länkskatten innebär att digitala plattformar, måste betala en licens för länkat material som användare lägger upp. I medlemsländer som Tyskland och Spanien, vilka har liknande lagstiftning, har detta fått motsatt effekt. Regelverket har minskat trafiken till nyhetssajter och skapat en osäkerhet för mindre aktörer och privata användare som inte har tillräckliga resurser att förhålla sig till

reglerna. Uppladdningsfilter kräver att digitala plattformar filtrerar allt material som laddas upp för att säkerställa att materialet inte skyddas av upphovsrätten. Vid brott mot regelverket väntar höga skadestånd. Återigen är det mindre aktörer som riskerar att drabbas. Stora digitala plattformar som YouTube, Facebook och Google lägger redan omfattande resurser på sådana filter. Men för mindre aktörer blir det ett ytterligare hinder för att utveckla sina verksamheter. Moderaterna välkomnar en revidering av EU:s nya upphovsrättsdirektiv, där vi menar att de bestämmelser som rör länkskatt och uppladdningsfilter bör avskaffas.

EU ska underlätta och inte göra det svårare för små och medelstora företag att vara verksamma på den digitala marknaden. Det skulle gynna innovation och entreprenörskap som kan bli avgörande för att ta itu med problem i världen.

Den 16 juli fastslog EU:s högsta domstol i det så kallade Schrems II-målet att Privacy-Shield avtalet mellan EU & USA bryter mot EU grunder eftersom personuppgifter som överförs till USA inte erhåller samma skydd, som inom EU vilket också begränsar möjligheterna med andra avtalsformer som t ex standard klausuler (SCC/BCR). Det innebär att det inte längre är tillåtet för personuppgiftsansvariga i EU att med Privacy Shield som grund överföra personuppgifter till mottagare i USA. Just nu pågår ett intensivt arbete inom hela EU för hur näringslivet, den offentliga sektorn och andra som använder amerikanska molntjänster ska agera framöver. De olika datainspektionerna i EU kommer också att vara en nyckelspelare för hur utvecklingen framöver kommer se ut. Det är en oroande utvecklingen och om det skulle blossa upp en konflikt mellan EU och USA gällande datahantering skulle det kunna innebära stora problem för alla som använder exempelvis amerikanska molntjänster. Moderaterna anser därför att Sverige ska vara en pådrivande part inom EU för att få till stånd förhandlingar för nya avtalslösningar som skyddar personuppgifter vid överföring i tredje land i enlighet med GDPR:s bestämmelser.

Maria Stockhaus (M)

Lars Hjälmered (M)

Lotta Finstorp (M)

Pål Jonson (M)